

Tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon végzett utazó gyógypedagógusok integrációs történeteinek összehasonlító elemzése

GACSÓ ADRIENN

adrienn.gacso@gmail.com

ABSZTRAKT

Kvalitatív vizsgálatomban tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon végzett, Budapesten dolgozó utazó gyógypedagógusok együttneveléssel kapcsolatos narratív történeteit elemzem. Az adatok feldolgozásához a MAXQDA szövegelemző szoftvert használtam. A vizsgálat fókuszában a munkaköri feladatok, szerepek, az objektív/szubjektív nehézségek és az együttműködés formái állnak. A kódok 6 fő kategóriájának eloszlási mintázatai alapján, a köznevelési törvénnyel összhangban, elsődleges feladatuknak a pedagógiai célú rehabilitációs és rehabilitációs fejlesztést tartják, munkájukban a terapeuta szerepkör dominál. A befogadó pedagógusokkal és a szülőkkal való együttműködés fő formái a konzultáció és a tanácsadás. Nehézségeik közül kiemelkedik a túlterheltség és a befogadó pedagógusok elutasító attitűdje. Fejlesztési javaslatok ezen területekre vonatkoznak.

Kulcsszavak: együttnevelés, utazó gyógypedagógus, munkaköri feladatok és szerepek, nehézségek, együttműködés

DOI: 10.52092/gyosze.2022.4.8

HÁTTÉR ÉS CÉLOK

A 2011. évi CXCV. nemzeti köznevelési törvény (továbbiakban köznevelési törvény) 4.§. 14a. pontja köznevelési alapfeladatként határozza meg a sajátos nevelési igényű (továbbiakban SNI) gyermekek/tanulók együttnevelését. Hazánkban gyógypedagógiai támogatásukra egyaránt jellemző az együttnevelést segítő pedagógus (4.§ 40. pont) külső szervezet, egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények utazó gyógypedagógusi intézményegységei által biztosított utazó gyógypedagógus, utazó konduktor (4.§ 39. pont) és az egyes befogadó intézmények nevelőtestületein belül jelenlévő gyógypedagógus jelenléte. Az együttnevelés kiszélesedésével egyre több gyógypedagógus vesz részt az SNI tanulók egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs és rehabilitációs ellátásában (4.§. 4a.). Társadalmi és szakmai igények eredményeképp az együttnevelés fő kihívásai: az egy gyógypedagógusra jutó SNI tanulók számának növekedése, a szakemberhiány, az erős fluktuáció, a sérülésspecifikus ellátás biztosítása, a befogadó pedagógusok gyakori elutasító attitűdje és együttműködésének hiánya (Gacsó, 2018). Az együttnevelést segítő pedagógus és a befogadó pedagógus tevékenységei és feladatai részben önállóak és elkülönülnek, bizonyos pontokon pedig összefonódnak. Együttműködésük ezért kulcsfontosságú (Papp, 2007).

Kutatásomban arra keresem a választ, hogy az interjúk alanyai a törvényi szabályozás alapján és munkakörük mentén mit tartanak elsődleges feladatuknak. Esetükben mely szerepkör dominál? A befogadó pedagógussal és a szülővel milyen módon és formában valósul meg az együttműködés, továbbá milyen objektív és/vagy szubjektív nehézségekkel szembesülnek?

MÓDSZER

Kvalitatív kutatásom alanyait (N=10), célzott szakértői mintavétellel választottam ki. Mindannyian Budapesten dolgozó, tanulásban akadályozottak pedagógiája szakirányon végzett utazó gyógypedagógusok. Átlagosan 5 éve dolgoznak együttnevelésben. 3 fő (30%) rendelkezik második szakirányú, 6 fő (60%) további pedagógiai végzettséggel. A narratív interjúkban 3 fő óvodai (30%), 6 fő általános iskolai (60%), 1 fő (10%) szakgimnáziumi tapasztalatait osztotta meg. A tanulók diagnózis szerinti eloszlása: BNO F70 (1 fő), BNO F81 (2 fő), BNO F81.1 (2 fő), BNO F83 (4 fő), BNO F84 (1 fő), BNO F90 (2 fő). 3 tanuló (30%) rendelkezik kettő diagnózissal. A részletgazdag és helyzetfüggő adatok és kódok kategorizálását és összehasonlítását a MAXQDA szövegelemző szoftverrel végeztem. Deduktív módszerrel, a téma korábbi kutatásaira (Mile, 2016) alapozva, előzetes kódstruktúrát hoztam létre. A kódokat ezután priori kódolással rendeltem a kódstruktúrához. A kívül eső kódokat hibrid módszerrel új kategóriába rendeztem (1 új kategória), így 6 fő kategória és 14 alkategória került meghatározásra. A megbízhatóság vizsgálathoz intrakódolást alkalmaztam. Az általános megbízhatósági mutató $k_m=0,64$, amely megegyezik az SPSS statisztikai próba Cohen-kappa értékével ($K=0,64$).

EREDMÉNYEK

A kódok megjelenésének gyakoriságából megállapítható, hogy az utazó gyógypedagógusok, a köznevelési törvénnyel összhangban, legfontosabb feladatuknak az SNI gyermekekkel/tanulókkal történő fejlesztő foglalkozást (42,29%) tartják. Munkájuk során a terapeuta szerepkör dominál. A feladatok az együttnevelés résztvevőivel fő kategória (14,42%) kódjai alapján, a befogadó pedagógusokkal konzultációk, a szülőkkel többnyire tanácsadások során próbálják erősíteni az együttműködést. Nehézségként és kihívásként (30,49%) említik a rendszerszintű problémákat, mint a merev intézményi struktúra és a szakemberhiány. Emellett a mindennapokban gyakran szembesülnek a befogadó pedagógusok elutasító attitűdjével, a szülők részéről pedig a diagnózis elfogadásának nehézségével. Megjelennek az együttneveléssel kapcsolatos pozitív tapasztalatok (3,6%) is. 5 fő (50%) tesz problémamegoldó javaslatot (3,27%) és 4 fő (40%) fogalmaz meg a különneveléssel kapcsolatos véleményt (5,9%), amelyekben utóbbi, az SNI tanuló számára védő, óvó és fejlesztő lehetőségként szerepel. A kódok egyes interjúkon belüli eloszlási mintázatának elemzésével, a történetek 3 fő téma köré rendeződnek, melyek fókuszában az együttnevelés kihívásai (3 esetben, 30%), kudarcai (2 esetben, 20%) és a team munka állnak (5 esetben, 50%).

További elemzés eredményeként, a kódok kapcsolati hálójának középpontjában az együttneveléssel kapcsolatos tapasztalatok azonosíthatók. Az SNI tanulók ellátásában hangsúlyosak a fejlesztés jellemzői (gyakoriság, célok, tartalom), a beilleszkedés segítése és a bizalom kialakítása, amelyek a befogadó és az utazó gyógypedagógusok közös feladata. Megfigyelhető, hogy a rendszerszintű problémák és a befogadó pedagógusok együttműködésének minősége hatással van az SNI tanulók magatartására és viselkedésére. Fontos megemlíteni a szülők kapcsolati háló középpontjától való távoli elhelyezkedését. Míg minden alkóddal összekötötésben állnak, azoktól távol helyezkednek el, amiből arra következtethetünk, hogy az együttnevelés folyamatába is kevésbé vonják be őket a szakemberek.

KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatás alanyai egyetértenek abban, hogy az együttnevelés támogatása komplex tevékenység, amely nem merül ki a pedagógiai célú rehabilitációs-rehabilitációs fejlesztések megtartásában. A hatékonyság feltételeit egyrészt a sérülésspecifikus ellátás megvalósításában, a túlterheltség és a szakemberhiány enyhítésében, másrészt a befogadó intézmények szervezeti és pedagógiai szemléletének formálásában és a szülői bevonásában látják. Az együttnevelés sikerességének fontos feltétele az intézmények szoros együttműködése, azok felkészítése és befogadó attitűdjük kialakítása, valamint az objektív és a szubjektív feltételek megteremtése (Horváthné, 2006). Az objektív feltételek elégséges megléte mellett azonban sokkal lényegesebbek „a személyi és személyiségbeli tényezők, amelyek az integrációban részt vevő szereplőkkel kapcsolatosak” (Fischer, 2009, p. 255). Korábbi kutatásom eredményei alapján a szoros együttműködés „a befogadó pedagógus számára segítség és gyógyír. ...A szülőnek támasz és kapcsolat.” (Gacsó, 2018, p. 59). Az utazó gyógypedagógusi ellátás mindennapi kihívásaiból kiindulva, elkerülhetetlen a munkakör feladatainak megújítása, amelyben a tanácsadó és a konzultációs szerepkörnek is szerves részévé kell válnia.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Jelen kutatás szakdolgozatom témáját képezte. Támogató szakmai segítségért köszönettel tartozom témavezetőmnek, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar munkatársának és oktatójának, Dr. Mile Anikó Eszter egyetemi adjunktusnak és azoknak az utazó gyógypedagógusoknak, akik megosztották velem tapasztalataikat.

IRODALOMJEGYZÉK

- Fischer G. (2009). Az integrációval kapcsolatos attitűdök kutatása. *Gyógypedagógiai Szemle*, 37(4), 254–268.
- Horváthné Moldvay I. (2006). Attitűdvizsgálat pedagógusok körében az integrált nevelésről. *Iskolakultúra*, 10, 81–97.
- Papp G. (2007). A pedagógus megváltozott felelőssége az együttnevelésben. *Gyógypedagógiai Szemle*, 35(2), 114–118.
- Gacsó A. (2018). *Az utazó gyógypedagógiai ellátás megítélésének és fejlesztési lehetőségeinek vizsgálata* (Szakdolgozat). Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Vitéz János Tanárképző Központ, Budapest.
- Mile A. E. (2016). *Gyógypedagógiai szakértelem, szerepek és kompetenciák az együttnevelés szolgálatában* (Doktori (PhD) disszertáció). Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola, Budapest.

Jogszabályok

2011. évi CXC törvény a nemzeti köznevelésről.
2016. évi LXXX. törvény az oktatás szabályozására vonatkozó és egyes kapcsolódó törvények módosításáról.